

MANIFEST KOMUNISTICKÉ STRANY

Evropou obchází strašidlo — strašidlo komunismu. Ke svatě štvanici na toto strašidlo se spojily všechny mocnosti staré Evropy — papež i car, Metternich i Guizot, francouzští radikálové i němečtí policajti.

Kde je opoziční strana, která by nebyla svými vládnoucími odpůrci vykřičena jako komunistická, kde je opoziční strana, která by opět potupnou výtku komunismu nevetla ve tvář jak pokrokovějším opozičníkům, tak i svým reakčním odpůrcům?

Z této skutečnosti vyplývá dvojí.

Komunismus je již uznáván všemi evropskými mocnostmi za moc.

Je svrchovaný čas, aby komunisté otevřeně před celým světem vyložili své názory, své cíle a své snahy, a proti báchorům o strašidlo komunismu postavili manifest strany samé.

Proto se v Londýně shromáždili komunisté nejrozličnějších národností a sepsali tento manifest, který uveřejní v jazyku anglickém, francouzském, německém, italském, vlámském a dánském.

I BURŽOOVÉ A PROLETÁŘI*

Dějiny všech dosavadních společností** jsou dějinami třídních bojů.

Svobodný a otrok, patricij a plebejec, baron a nevolník, cechovní mistr*** a tovaryš, zkrátka utlačovatel a utlačovaný stáli proti sobě ve stálém protikladu, vedli nepřetržitý boj, tu skrytý, tu otevřený boj, který pokaždé končil revolučním přetvořením celé společnosti nebo společným zánikem bojujících tříd.

V dřívějších dějinných epochách se téměř všude setkáváme s úplným rozčleněním společnosti na různé stavy, s pestrou stupnicí různého společenského postavení. Ve starém Římě jsou to patricijové, rytíři, plebejci, otroci; ve středověku feudální páni, vazalové, cechovní mistři, tovaryši, nevolníci a kromě toho je v téměř každé z těchto tříd zase zvláštní odstupňování.

* Buržoazii se rozumí třída novodobých kapitalistů, kteří vlastní prostředky společenské výroby a používají námezdní práce. Proletariátem třída novodobých námezdních dělníků, kteří nemají své výrobní prostředky a jsou tedy nuceni, aby mohli žít, prodávat svou pracovní sílu. (*Engelsova poznámka k anglickému vydání z roku 1888.*)

** To jest, přesně řečeno, celé písemně dochované dějiny. Roku 1847 byla předhistorie společnosti, společenská organizace, která předcházela veškeré psané dějiny, ještě téměř neznáma. Později objevil Haxthausen společné vlastnictví půdy v Rusku. Maurer dokázal, že je společenským základem, z něhož v historickém vývoji vycházely všechny německé kmeny, a postupně se zjistilo, že vesnická občina s pospolnou držbou půdy byla prvobytnou formou společnosti od Indie po Irsko. Konečně Morgan dovršil dílo svým objevem pravé povahy rodu a jeho postavení v kmeni, čímž odhalil vnitřní organizaci této prvobytné komunistické společnosti v její typické podobě. Rozkladem této prvobytné občiny počíná štěpení společnosti na zvláštní, koneckonců antagonistické třídy. Pokusil jsem se prohlásit tento proces rozkladu ve spise Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu, 2. vydání, Stuttgart 1886. (*Engelsova poznámka k anglickému vydání z roku 1888. V německém vydání 1890 poslední věta poznámky chybí.*)

*** Cechovní mistr je plnoprávný člen cechu, mistr v cechu, ne však jeho hlava. (*Engelsova poznámka k anglickému vydání z roku 1888.*)

Moderní buržoazní společnost, vzešlá ze zániku feudální společnosti, třídní protiklady neodstranila. Přinesla jen nové třídy, nové podmínky útisku a nové formy boje místo starých.

Naše epocha, epocha buržoazie, se však vyznačuje tím, že třídní protiklady zjednodušila. Celá společnost se stále více štěpí na dva velké nepřátelské tábory, na dvě velké, přímo proti sobě stojící třídy: buržoazii a proletariát.

Ze středověkých nevolníků vzešli svobodní obyvatelé prvních měst; z tohoto novousedlého měšťanstva se vyvinuly první prvky buržoazie.

Objevení Ameriky a obeplutí Afriky otevřely vzrůstající se buržoazii nové pole působnosti. Východoindický a čínský trh, kolonizace Ameriky, směna s koloniemi, rozmnožení směnných prostředků a zboží vůbec způsobily dosud nevídaný rozkvět obchodu, mořeplavby a průmyslu, a tím rychlý rozvoj revolučního živlu v rozpadající se feudální společnosti.

Dosavadní feudální nebo cechovní způsob průmyslové výroby nestačil už poptávce, rostoucí zároveň s novými trhy. Jeho místo zaujala manufaktura. Cechovní mistři byli vytlačeni průmyslovým středním stavem; dělba práce mezi různými korporacemi ustoupila dělbě práce přímo v jednotlivé dílně.

Ale trhy stále rostly, poptávka stále stoupala. Ani manufaktura už nestačila. Tu pára a stroje provedly revoluci v průmyslové výrobě. Namísto průmyslového středního stavu nastoupili průmysloví milionáři, velitelé celých průmyslových armád, moderní buržoové.

Velký průmysl vytvořil světový trh, připravený objevením Ameriky. Světový trh vyvolal nesmírný rozvoj obchodu, mořeplavby a pozemních komunikací. To působilo zpětně na rozšíření průmyslu a tou měrou, jak rostl průmysl, obchod, mořeplavba a železnice, rozvíjela se i buržoazie, rozmnožovala své kapitály a zatlačovala do pozadí všechny třídy dochované ze středověku.

Vidíme tedy, jak sama novodobá buržoazie je produktem dlouhého vývojového procesu, řady převratů ve způsobu výroby a směny.

Každý z těchto stupňů vývoje buržoazie byl provázen odpovídajícím politickým pokrokem. Buržoazie, za panství feudál-

ních pánů utlačovaný stav, v komuně* ozbrojené a samosprávné sdružení, zde nezávislá městská republika, tam třetí poplatný stav monarchie, pak za dob manufaktury protiváha šlechty ve stavovské nebo absolutní monarchii, hlavní základ velikých monarchií vůbec, si konečně po vytvoření velkého průmyslu a světového trhu vybojovala v moderním zastupitelském státě výhradní politické panství. Moderní státní moc je jen výborem, který spravuje společné záležitosti celé buržoazní třídy.

Buržoazie sehrála v dějinách neobyčejně revoluční úlohu.

Kde se buržoazie zmocnila panství, tam zničila všechny feudální, patriarchální, idylické poměry. Bezohledně zpřetrhala pestré feudální svazky, poutající člověka k jeho přirozenému představenému, a neponechala mezi lidmi žádný jiný svazek než holé sobectví, než bezcitné „placení hotovými“. Utopila v ledové vodě sobecké vypočítavosti posvátnou bázeň náboženského vytržení, rytířského nadšení a šosácké sentimentality. Proměnila osobní důstojnost člověka ve směnnou hodnotu a namísto nesčetných propůjčených a řádně nabytých svobod postavila *jedinou* bezohledně chladnou svobodu obchodu. Zkrátka, vykořisťování zastřené náboženskými a politickými iluzemi nahradila vykořisťováním otevřeným, nestoudným, přímým a bezcitným.

Buržoazie zbavila všechny dosud ctihodné a s posvátným ostychem uctívané obory činnosti jejich svatozáře. Proměnila lékaře, právníka, pátera, básníka a muže vědy ve své placené námezdní pracovníky.

Buržoazie strhla z rodinných vztahů jejich dojemně sentimentální závoj a převedla je na vztahy ryze peněžní.

Buržoazie odhalila, že brutální projev síly, kterému se

* „Komunami“ se nazývala ve Francii vznikající města dříve, než si vy dobyla na svých feudálních velmožích a pánech místní samosprávu a politická práva jako „třetí stav“. Všeobecně řečeno, jako země typická pro ekonomický rozvoj buržoazie je zde vzata Anglie, pro její politický vývoj Francie. (Engelsova poznámka k anglickému vydání z roku 1888.)

Komunou nazývali měšťané v Itálii a ve Francii svou městskou obec, když od svých feudálních pánů odkoupili nebo si na nich vynutili první samostatná práva. (Engelsova poznámka k německému vydání z roku 1890.)

reakce tolik obdivuje u středověku, měl svůj vhodný doplněk v lenosti a zahálčivosti. Teprve ona ukázala, co zmůže lidská činnost. Stvořila zcela jiné zázraky, než jsou egyptské pyramidy, římské vodovody a gotické katedrály, provedla zcela jiná tažení než stěhování národů a křížácké výpravy.

Buržoazie nemůže existovat, aniž stále vyvolává převraty ve výrobních nástrojích, aniž tedy revolucionuje výrobní vztahy, a tím i všechny společenské vztahy. První podmínkou existence všech dřívějších průmyslových tříd bylo naproti tomu nezměněné zachovávání starého způsobu výroby. Buržoazní epocha se od všech ostatních epoch odlišuje neustálými převraty ve výrobě, ustavičnými otřesy všech společenských vztahů, věčnou nejistotou a polybem. Všechny pevné, zakotvené vztahy se svým doprovodem starých ctihodných představ a názorů se rozkládají, všechny nově utvořené zastarávají, dřív než mohou zkoznatět. Všechno stavovské a ustálené valem mizí, všechno posvátné je znesvěcováno a lidé jsou nakonec donuceni podívat se na své životní postavení, na své vzájemné vztahy střízlivými očima.

Potřeba stále více rozšiřovat odbytiště pro své výrobky štvě buržoazii po celé zeměkouli. Všude se musí usazovat, všude zahnízdit, všude navazovat spojení.

Tím, že těží ze světového trhu, učinila buržoazie výrobu a spotřebu všech zemí kosmopolitickou. K veliké žalosti reakcionářů vzala průmyslu pod nohama národní půdu. Prastará národní průmyslová odvětví byla zničena a jsou denně dál ničena. Jsou vytlačována novými průmyslovými odvětvími, jejichž zavedení se stává pro všechny civilizované národy životní otázkou, takovými odvětvími, která už nezpracovávají domácí suroviny, nýbrž suroviny dovážené z nejdlehlších končin zeměkoule, a jejich tovární výrobky se spotřebovávají nejen ve vlastní zemi, nýbrž zároveň ve všech světadílech. Místo starých potřeb, uspokojovaných výrobky vlastní země, vznikají nové potřeby, jejichž uspokojení si vyžaduje výrobky nejuvzdálenějších zemí a podnebních pásem. Místo staré místní a národní soběstačnosti a uzavřenosti nastupuje všestranný styk a všestranná závislost národů na sobě navzájem. A to jak v materiální, tak v duševní produkci. Plody duševní činnosti jednotlivých národů se stávají obecným majetkem. Národní

jednostrannost a omezenost se stává stále nemožnější a z četných národních a místních literatur se vytváří světová literatura.

Rychlým zdokonalováním všech výrobních nástrojů a nemírně usnadněnou dopravou strhává buržoazie všechny národy, i nejbarbarštější, na dráhu civilizace. Levné ceny jejího zboží jsou těžké dělostřelectvo, jímž srovnává se zemí všechny čínské zdi, jímž donucuje ke kapitulaci nejzarytější nenávisť barbarů k cizincům. Nutí všechny národy, aby přijaly buržoazní způsob výroby, nechtějí-li zaniknout: nutí je, aby u sebe doma zaváděly takzvanou civilizaci, tj. aby se staly buržoy. Zkrátka, tvoří si svět podle svého obrazu.

Buržoazie podrobila venkov panství měst. Vybuodovala ohromná města, zvýšila značně počet městského obyvatelstva proti venkovskému a vymanila tak značnou část obyvatelstva z tuposti venkovského života. Jako učinila venkov závislým na městech, učinila i barbarské i polobarbarské země závislými na zemích civilizovaných, rolnické národy na národech buržoazních, Východ na Západu.

Buržoazie stále víc odstraňuje roztržičnost výrobních prostředků, majetku i obyvatelstva. Nahromadila obyvatelstvo na jednom místě, zcentralizovala výrobní prostředky a soustředila majetek v rukou několika málo lidí. Nutným důsledkem toho byla politická centralizace. Nezávislé, takřka jen svazky spojení spjaté provincie s různými zájmy, zákony, vládami a cly byly stmeleny v *jeden* národ s *jednou* vládou, s *jedním* zákonodárstvím, s *jedním* národním třídním zájmem, s *jedinou* celní hranicí.

Buržoazie vytvořila během sotva jednoho století svého třídního panství hromadnější a obrovitější výrobní síly než všechny dřívější generace dohromady. Podmanění přírodních sil, strojová výroba, použití chemie v průmyslu a zemědělství, paroplavba, železnice, elektrické telegrafy, obdělání celých světadílů, usplavnění řek, masy obyvatelstva jako ze země vydupané — které z minulých století tušilo, že v lůně společenské práce dřímají takové výrobní síly.

Viděli jsme tedy: výrobní a směnné prostředky, na jejichž základě se vyvinula buržoazie, byly vytvořeny ve feudální společnosti. Na jistém stupni vývoje těchto výrobních a směnných

prostředků neodpovídaly už poměry, za nichž feudální společnost vyráběla a směňovala, feudální organizace zemědělství a manufaktury, zkrátka feudální vlastnické vztahy vyvinutým už výrobním silám. Brzdily výrobu, místo aby ji podporovaly. Staly se jejími okovy. Musely být rozbity a byly rozbity.

Vystřídala je svobodná konkurence se společenským a politickým zřízením sobě přiměřeným, s ekonomickým a politickým panstvím buržoazní třídy.

Před našimi zraky se odehrává podobný pohyb. Svými buržoazními výrobními a směnnými vztahy, buržoazními vlastnickými vztahy vykouznila moderní buržoazní společnost tak mohutné výrobní a směnné prostředky, že se podobá čaroději, který už není s to zvládnout podzemní mocnosti, jež vyvolal v život. Dějiny průmyslu a obchodu jsou už po několik desetiletí jen dějinami vzpoury moderních výrobních sil proti moderním výrobním vztahům, proti vlastnickým vztahům, které jsou podmínkou existence buržoazie a jejího panství. Stačí poukázat na obchodní krize, které se periodicky opakují a stále nebezpečněji ohrožují existenci celé buržoazní společnosti. Za obchodních krizí se pokaždé ničí velká část nejen vyrobených produktů, nýbrž i vytvořených už výrobních sil. Za těchto krizí propuká společenská epidemie, která by se všem dřívějším epochám zdála nesmyslná — epidemie nadvýroby. Společnost je pojednou vržena zpět do stavu dočasného barbarství; zdá se, že ji hladomor a všeobecná vyhlazovací válka připravily o všechny životní prostředky; zdá se, že průmysl a obchod jsou zničeny, a proč? Protože společnost má příliš mnoho civilizace, příliš mnoho životních prostředků, příliš mnoho průmyslu, příliš mnoho obchodu. Výrobní síly, které má k dispozici, neslouží už rozvoji buržoazních vlastnických vztahů; naopak, zmohutněly příliš pro tyto vztahy, které se stávají jejich brzdou; a jakmile začnou tyto překážky zdolávat, uvádějí celou buržoazní společnost do nepořádku, ohrožují existenci buržoazního vlastnictví. Buržoazní vztahy se staly tak těsnými, že už nepojmou bohatství, které vytvořily. — Čím překonává buržoazie krize? Jednak vynuceným ničením celé masy výrobních sil, jednak dobýváním nových trhů a důležitějších využitím starých. Čím tedy? Tím, že připravuje

všestrannější a mohutnější krize a že zmenšuje prostředky, jak krizím čelit.

Zbraně, jimiž buržoazie porazila feudalismus, se nyní obracejí proti ní samé.

Ale buržoazie nejen ukula zbraně, které znamenají její smrt; zplodila také lidi, kteří se těchto zbraní chopí — moderní dělníky, *proletáře*.

Tou měrou, jak se rozvíjí buržoazie, tj. kapitál, rozvíjí se také proletariát, třída moderních dělníků, kteří mohou existovat jen dotud, dokud nalézají práci, a kteří nalézají práci jen dotud, dokud jejich práce rozmnožuje kapitál. Tito dělníci, kteří se musí prodávat kus po kuse, jsou zbožím jako každý jiný předmět obchodu, a proto jsou stejně vydáni napospas všem rozmarům konkurence, všem výkyvům trhu.

Rozšířením strojních zařízení a dělby práce pozbyla práce proletářů samostatný charakter, a tím pro dělníky i všechny půvab. Dělník se stává pouhým příslušenstvím stroje, vyžaduje se od něho pouze nejjednodušší, nejjednotvárnější hmat, kterému se lze velmi snadno naučit. Náklady na dělníka se proto omezují téměř výhradně na životní prostředky nezbytné k jeho obživě a udržení jeho rodu. Ale cena každého zboží, tedy i cena práce*, se rovná jeho výrobním nákladům. Proto čím odpornější se stává práce, tím nižší je mzda. A nejen to: tou měrou, jak přibývá strojního zařízení a dělby práce, přibývá i masy práce, ať už tím, že se prodlužuje pracovní doba, anebo tím, že se požaduje za určitou dobu větší množství práce, že se zrychluje chod strojů atd.

Moderní průmysl proměnil malou dílnu patriarchálního mistra ve velkou továrnu průmyslového kapitalisty. Masy dělníků, směstnané v továrně, jsou organizovány po vojensku. Jako řadoví vojáci průmyslové armády jsou pod dozorem celé hierarchie poddůstojníků a důstojníků. Jsou nejen raby buržoazní třídy, buržoazního státu, každého dne a každé hodiny je také zotročuje stroj, dozorce a především sám jednotlivý buržoa-továrník. Tato despotie je tím malichernější, nenávislnější a tím víc pobuřuje, čím otevřeněji prohlašuje za svůj cíl zisk.

* Později používaný termín „pracovní síly“ (viz s. 468—469).

Čím menší obratnosti a síly vyžaduje ruční práce, tj. čím víc se vyvíjí moderní průmysl, tím víc je práce mužů vytlačována prací žen*. Pro dělnickou třídu přestaly mít rozdíly pohlaví a stáří společenskou platnost. Existují už jen pracovní nástroje, které vyžadují různé náklady podle stáří a pohlaví.

Když vykořisťování dělníka továrníkem tak dalece skončí, že dostane hotově vyplacenou mzdu, vrhnou se na něho druhé části buržoazie, domácí pán, kramář, majitel zastavárny aj.

Dosavadní nižší vrstvy středních stavů, drobní průmyslníci, obchodníci a rentiéři, řemeslníci a rolníci, všechny tyto třídy klesají do řad proletariátu, zčásti proto, že jejich malý kapitál nestačí k provozu velkého průmyslu a podléhá v konkurenci s většími kapitalisty, zčásti proto, že jejich odborná zručnost je znehodnocována novými způsoby výroby. Tak se proletariát rekrutuje ze všech tříd obyvatelstva.

Proletariát prochází různými stupni vývoje. Jeho boj proti buržoazii začíná hned jeho zrozením.

Zpočátku bojují jednotliví dělníci, potom dělníci jedné továrny, pak dělníci jednoho pracovního odvětví v jednom místě proti jednotlivému buržoovi, který je přímo vykořisťuje. Dělníci zaměřují své útoky nejen proti buržoazním výrobním vztahům, nýbrž i proti výrobním nástrojům samým; ničí cizí konkurenční zboží, rozbíjejí stroje, zapalují továrny, snaží se vydobýt nazpět ztracené postavení středověkého dělníka.

Na tomto stupni tvoří dělníci masu rozptýlenou po celé zemi a roztržštěnou konkurencí. Semknutí dělnických mas není ještě důsledkem jejich vlastního sjednocení, nýbrž jen důsledkem sjednocení buržoazie, která, aby dosáhla svých vlastních politických cílů, musí a prozatím ještě může uvádět do pohybu všechny proletariát. Na tomto stupni nebojují tedy proletáři proti svým nepřátelům, nýbrž proti nepřátelům svých nepřátel, proti zbytkům absolutní monarchie, pozemkovým vlastníkům, neprůmyslovým buržoům, maloburžoům. Celý dějinný pohyb je tak soustředěn v ruce buržoazie; každé vítězství, které je takto vybojováno, je vítězstvím buržoazie.

Ale s rozvojem průmyslu se proletariát nejen rozmnožuje; shlukuje se také ve větší masy, jeho síla roste a on ji tím více

* Ve vydání z roku 1848 „žen a dětí“.

pocituje. Zájmy a životní podmínky uvnitř proletariátu se stále víc vyrovnávají podle toho, jak stroje stále víc stírají rozdíly mezi jednotlivými druhy práce a stlačují téměř všude mzdy na stejně nízkou úroveň. Vzrůstající vzájemná konkurence buržoou a z ní vznikající obchodní krize způsobují, že mzdy dělníků stále víc kolísají; stále rychleji se vyvíjející, nepřetržité zdokonalování strojů činí celé životní postavení proletářů stále nejistějším; srážky mezi jednotlivým dělníkem a jednotlivým buržoou nabývají stále víc rázu srážek mezi dvěma třídami. Dělníci začínají tvořit spolky proti buržoou; vystupují společně na obranu svých mezd. Zakládají dokonce trvalá sdružení, aby si zajistili prostředky pro případ vzpour. Boj přechází místy v povstání.

Dělníci občas vítězí, ale jen přechodně. Vlastním výsledkem jejich bojů není bezprostřední úspěch, nýbrž stále více se šířící sjednocování dělníků. Napomáhá mu vzrůst dopravních prostředků, které vytváří velký průmysl a které umožňují spojení mezi dělníky různých míst. A jen spojení postačí, aby se četné místní boje, které mají všude stejný charakter, slily v národní, v třídní boj. Každý třídní boj je však boj politický. A sjednocení, k němuž středověcí měšťané se svými provinciálními cestami potřebovali staletí, dosahují moderní proletáři díky železnicím v několika letech.

Toto organizování proletářů v třídu, a tím v politickou stranu je každou chvíli opět narušováno konkurencí mezi dělníky samými. Ale vzniká stále znovu, pokaždé silnější, pevnější, mohutnější. Využívá rozbrojů v táboře buržoazie, a tak si vynucuje zákonné uznání jednotlivých zájmů dělnictva. Tak si například v Anglii vynutilo zákon o desetihodinovém pracovním dni.

Srážky uvnitř staré společnosti vůbec v mnoha směrech napomáhají procesu rozvoje proletariátu. Buržoazie vede nepřetržitý boj: zpočátku proti aristokracii, později přímo proti těm částem buržoazie, jejichž zájmy se dostávají do rozporu s pokrokem průmyslu; ustavičně proti buržoazii všech cizích zemí. Ve všech těchto zápasech je nucena obracet se k proletariátu, čívat se jeho pomocí, a tak jej strhávat do politického hnutí. Dodává tedy sama proletariátu prvky svého vlastního vzdělání, tj. dává mu zbraně proti sobě samé.

Nadto, jak jsme viděli, pokrok průmyslu sráží do řad proletariátu celé vrstvy panující třídy nebo alespoň ohrožuje podmínky jejich existence. I ony dodávají proletariátu velké množství prvků vzdělání.

Nakonec, když se třídní boj blíží k rozhodnutí, nabývá proces rozkladu v panující třídě, v celé staré společnosti tak prudkého a tak pronikavého rázu, že malá část panující třídy se zřiká své třídy a přimyká se k revoluční třídě, k třídě, které patří budoucnost. Jako tedy dříve část šlechty přecházela k buržoazii, přechází nyní část buržoazie k proletariátu, a to zejména část buržoazních ideologů, kteří se povznegli k teoretickému pochopení celého dějinného vývoje.

Ze všech tříd, které dnes stojí proti buržoazii, je skutečně revoluční třídou jen proletariát. Ostatní třídy s vývojem velkého průmyslu upadají a zanikají, proletariát je však jeho nejvlastnějším produktem.

Střední stav, malý průmyslník, malý obchodník, řemeslník a rolník, ti všichni bojují proti buržoazii, aby zachránili před zánikem svou existenci jako střední stav. Nejsou tedy revoluční, nýbrž konzervativní. A nejen to, jsou reakční, snaží se otočit kolo dějin zpět. Jsou-li revoluční, pak jen vzhledem k svému nastávajícímu přechodu do řad proletariátu, pak nechtějí své nynější, nýbrž své budoucí zájmy, pak opouštějí své vlastní stanovisko, aby se postavili na stanovisko proletariátu.

Lumpenproletariát, tento pasivní produkt hniloby nejnižších vrstev staré společnosti, bývá místy proletářskou revolucí strhován do hnutí, ale celým svým životním postavením bude spíše ochoten zaprodat se pro reakční rejdy.

Životní podmínky staré společnosti jsou už zničeny v životních podmínkách proletariátu. Proletář nemá vlastnictví; jeho poměr k ženě a dětem nemá už nic společného s buržoazními rodinnými vztahy; moderní průmyslová práce, moderní jařmo kapitálu, stejně v Anglii jako ve Francii, v Americe jako v Německu, setřely z něho všechnen národní charakter. Zákony, morálka, náboženství jsou pro něho jen buržoazní předsudky, za nimiž se opět skrývají jenom buržoazní zájmy.

Všechny dřívější třídy, když dobyly panství, snažily se upevnit své už nabyté životní postavení tím, že podrobily celou společnost podmínkám zajišťujícím jim výdělek. Proletáři mohou

dobýt společenských výrobních sil jen tak, že odstraní svůj vlastní dosavadní způsob přivlastňování, a tím i celý dosavadní způsob přivlastňování. Proletáři nemají nic svého, co by museli zajišťovat, jejich úkolem je zničit všechno, co dosud ochraňovalo a zajišťovalo soukromé vlastnictví.

Všechna dosavadní hnutí byla hnutí menšin nebo v zájmu menšin. Proletářské hnutí je samostatné hnutí obrovské většiny v zájmu obrovské většiny. Proletariát, nejnižší vrstva nynější společnosti, se nemůže pozvednout, nemůže se vzpřímit jinak než tak, že přitom vyletí do povětří celá nadstavba vrstev, které tvoří oficiální společnost.

I když ne svým obsahem, tedy svou formou je boj proletariátu proti buržoazii nejprve bojem národním. Proletariát každé země se ovšem musí nejprve vypořádat se svou vlastní buržoazií.

Při líčení nejvšeobecnějších fází vývoje proletariátu jsme sledovali víceméně skrytou občanskou válku uvnitř nynější společnosti až do chvíle, kdy propuká v otevřenou revoluci a kdy proletariát násilným svržením buržoazie zakládá své panství.

Všechny dosavadní společnosti spočívaly, jak jsme viděli, na protikladu mezi utlačujícími a utlačovanými třídami. Aby však bylo možno nějakou třídu utlačovat, musí mít zajištěny podmínky, za kterých by mohla alespoň rabsky živořit. Nevolník se za nevolnictví probil k postavení člena komuny a také maloměšťák se pod jařmem feudálního absolutismu probil k postavení měšťáka. Naproti tomu moderní dělník, místo aby se s pokrokem průmyslu pozvedal, klesá stále hlouběji pod úroveň životních poměrů své vlastní třídy. Dělník se stává pauperem a pauperismus vzrůstá rychleji než obyvatelstvo a bohatství. Z toho jasně vysvítá, že buržoazie je neschopna zůstat nadále panující třídou společnosti a vnucovat celé společnosti podmínky existence své třídy jako zákon, jímž je nutno se řídit. Není schopna vládnout, protože není schopna zajistit svému otroku ani jeho otrockou existenci, protože je nucena nechat ho klesnout do postavení, kdy ho musí sama živit, místo aby on živil ji. Společnost už nemůže žít pod panstvím buržoazie, tj. existence buržoazie a existence společnosti jsou už neslučitelné.

Podstatnou podmínkou existence a panství buržoazní třídy

je hromadění bohatství v rukou soukromníků, tvoření a rozmnožování kapitálu; podmínkou existence kapitálu je námezdní práce. Námezdní práce je založena výhradně na vzájemné konkurenci mezi dělníky. Pokrok průmyslu, jehož bezděčným a povolným nositelem je buržoazie, však dělníky rozdělenné konkurencí sdružuje, a tím je revolučně sjednocuje. Rozvojem velkého průmyslu je tedy buržoazii pod nohama podemílána sama základna, na které vyrábí a přivlastňuje si výrobky. Buržoazie produkuje především svého vlastního hrobaře*. Její zánik i vítězství proletariátu jsou stejně nevyhnutelné.

II

PROLETÁŘI A KOMUNISTÉ

V jakém poměru jsou komunisté k proletářům vůbec?

Komunisté nejsou zvláštní stranou oproti jiným dělnickým stranám.

Nemají zájmy odlišné od zájmů celého proletariátu.

Nevytyčují žádné zvláštní zásady, podle nichž by chtěli přetvářet proletářské hnutí.

Komunisté se liší od ostatních proletářských stran jedině tím, že na jedné straně v boji proletářů různých národů vytyčují a obhajují společné zájmy všeho proletariátu, nezávislé na národnosti; na druhé straně tím, že na různých stupních vývoje, jimiž prochází boj mezi proletariátem a buržoazií, zastupují vždy zájmy celého hnutí.

Komunisté jsou tedy v praxi nejrozhodnější, stále kupředu pobízející částí dělnických stran všech zemí; v teorii vynikají nad ostatní masu proletariátu pochopením podmínek, průběhu a všeobecných výsledků proletářského hnutí.

Nejbližší cíl komunistů je týž jako cíl ostatních proletářských stran: ztvárnění proletariátu ve třídu, svržení panství buržoazie, vydobytí politické moci proletariátem.

Teoretické teze komunistů nejsou naprosto založeny na

* Ve vydáních z roku 1848—1872 „své vlastní hrobaře“.